

Михайло ПАРАСЮК

Національний університет “Львівська політехніка”,
Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти,
доцент кафедри цивільного права і процесу,
кандидат юридичних наук, доцент
mykhailo.v.parasiuk@lpnu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8600-5264>

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЇ

<http://doi.org/10.23939/law2024.42.107>

© Парасюк М., 2024

У статті на підставі комплексного системного аналізу розглянуто інформатизацію цивільного судочинства як засіб реалізації принципу процесуальної економії. Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері здійснення правосуддя з правових спорів з використанням інформаційних технологій, з урахуванням потреб у цивільному процесі. Предметом роботи виступили норми матеріального та процесуального законодавства, судова практика, науково-правова доктрина, присвячена ролі принципу процесуальної економії. Методологічну основу дослідження становлять загальні та спеціальні правові методи пізнання: аналіз, синтез, структурно-функціональний, нормативно-логічний метод. Ефективне функціонування судової системи є одним із засобів побудови правової держави та громадянського суспільства. Основними завданнями цивільного судочинства є своєчасний розгляд спорів зацікавлених осіб судом у розумний термін. Зазначений правовий аспект має особливу важливість. Практична реалізація сприятиме підвищенню якості відправлення правосуддя та його ефективності. Це дисциплінує суд та учасників цивільного провадження щодо відповідального виконання процесуальних прав і обов'язків з метою дотримання передбаченої законом цивільної процесуальної форми. Електронне правосуддя в цивілістичному процесі – встановлена законом процесуальна діяльність суду щодо відправлення правосуддя у підвідомчих справах, за якої дистанційне спілкування з учасниками процесу та бездокументарна форма передання даних здійснюються з використанням інформаційних технологій. Принцип процесуальної економії в електронному правосудді полягає у впровадженні в судову діяльність бездокументарних механізмів взаємодії суду та інших суб'єктів, що дають змогу організувати взаємодію без безпосереднього контакту у віддаленому доступі громадян із використанням особистих засобів зв'язку.

Ключові слова: електронний суд; електронні докази; інформаційно-комунікаційні технології; цивільна справа; цивільний процес.

Постановка проблеми. Сьогодні є запит суспільства на швидке та справедливе правосуддя, яке зумовлює реалізацію принципу процесуальної економії, що є важливим елементом механізму реалізації змагального та диспозитивного потенціалу процесуального законодавства, джерелом

раціонального підходу до встановлення необхідних чи усунення зайвих процесуальних формальностей. Останнім часом до висвітлення проблеми економічності правосуддя у цивільних справах звертається дедалі більше дослідників з погляду на інформатизації суспільства та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Сфера судочинства, внаслідок особливої ролі в управлінні різними сторонами життя суспільства, не могла залишитися осторонь процесів інформатизації.

Аналіз дослідження проблеми. Застосування інформаційних технологій у цивільному процесі у різних аспектах досліджували: О. Бринцев, В. Білоус, М. Гетманцев, І. Ізарова, О. Денисова, А. Каламайко, Р. Калюжний, Ю. Климашевський, Н. Кушакова-Костицька, А. Марущак, М. Сегай, І. Татулич, Р. Ханік-Посполітак, М. Швець та інші вчені. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та впровадження у соціальну практику ставить питання про доцільність застосування у цивільному судочинстві, що потребує проведення наукових досліджень.

Мета статті – дослідження інформатизації цивільного судочинства як засіб реалізації принципу процесуальної економії.

Виклад основного матеріалу. Усталені форми правосуддя, як, наприклад, порушення провадження шляхом звернення до суду із заявою, виконаною на аркуші паперу, або безпосередня присутність сторін у залі судового засідання під час розгляду справи, перестали бути єдиною можливими способами ефективної взаємодії суб'єкта суспільних відносин та системи правосуддя.

Наразі в Україні діє система електронного правосуддя, яка була впроваджена у цивільне судочинство на підставі Законів “Про доступу до судових рішень”, “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи” [1, 2]. Електронне правосуддя – це спосіб і форма здійснення передбачених законом процесуальних дій, що ґрунтуються на використанні інформаційних технологій у діяльності судів, включно із взаємодією судів, фізичних і юридичних осіб в електронному (цифровому) вигляді.

Відповідно до Регламенту інформаційного наповнення офіційного вебпорталу “Судова влада України” на вебсторінці суду в мережі “Інтернет” мають публікуватися відомості, що всебічно висвітлюють діяльність цього органу правосуддя, також відомості про справи, що є в суді: реєстраційні номери справ, їх найменування або предмет спору, інформація про учасників судового процесу, інформація про проходження справ у суді, відомості про винесення судових актів за наслідками розгляду справ; тексти судових актів, відомості про їх оскарження та про результати оскарження, а під час опублікування судових актів – відомості про джерела їх опублікування; порядок ознайомлення з матеріалами справи осіб, які беруть участь у справі [3].

Вебінформування, онлайн відео трансляції судових засідань, електронні служби прийому та реєстрації звернень громадян, сервіс віддаленої оплати державного мита, електронна пошта конкретного суду – всі ці види цифрових технологій сьогодні є невід’ємною частиною правосуддя, що ефективно забезпечує доступність. Рівноправність громадян у використанні інструментів правосуддя під час звернення за захистом прав і охоронюваних законом інтересів практично не залежить від матеріального становища та інших обмежень.

Інформатизацію треба віднести до організаційно-правових засобів реалізації принципу процесуальної економії та оптимізації цивільного судочинства. Актуальним є дослідження проблеми реалізації принципів правосуддя та їх взаємодії з принципом процесуальної економії в умовах впровадження інформатизації.

Процесуальні відносини, як матеріально-правові відносини, з урахуванням досягнень і можливостей цифрових технологій зазнають певної трансформації. З’являються нові можливості реалізації процесуальних прав і обов’язків. Наявні правові інструменти наповнюються новим змістом.

Процесуальні відносини, публічні за природою, мають встановлену послідовність дій, алгоритм, що передбачає неможливість “тактичного” напряму розвитку цифровізації процесуальних відносин, оскільки зміни на етапі однієї зі стадій, в частині можливостей процесуальних дій, пов’язаних із застосуванням цифрових технологій, неминуче тягнуть системні зміни, які впливають на мету судочинства – справедливий та своєчасний розгляд справи.

Застосування інформаційних технологій з метою процесуальної економії не прийнятно у разі, якщо вона не забезпечує справедливості судового розгляду, не сприяє встановленню справжньої рівності учасників цивільного судочинства.

У цьому аспекті особливе значення мають нормативні положення Конституції України щодо рівності перед законом і судом. Держава гарантує рівність прав і свобод людини та громадянина незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, майнового та посадового становища, місця проживання, ставлення до релігії, належності до громадських об’єднань, інших обставин [4].

У цьому положенні міститься важливий момент, що розкриває природу конституційного принципу рівності у сфері правосуддя. Принцип рівності тоді має власну цінність і дає змогу отримати соціальний ефект під час вирішення спорів про право, якщо виражає єдність свободи та відповідальності всіх учасників судочинства в окреслених законом межах у поєднанні з юридичними обов’язками, у нерозривному зв’язку з гарантіями та юридичними процедурами, забезпеченими системою державних органів.

В умовах інформатизації засоби розв’язання проблеми забезпечення та реалізації принципу рівності не мають вичерпуватись політико-правовими, економічними, ідеологічними та адміністративно-організаційними заходами. Ефективним інструментом реалізації принципу рівності є інтеграція інформаційних технологій у сферу правосуддя. Високотехнологічні інструменти дають змогу забезпечувати рівну доступність навіть маломобільних громадян до звернення до суду із заявами з використанням засобів інформаційно-комунікаційної мережі “Інтернет”, рівну доступність інформації про рух справи та інші відомості, що мають значення для справи, рівну можливість брати участь у судовому розгляді справи іншим судом під час проведення засідання з використанням засобів онлайн відеотрансляції, рівну доступність до процедури надання суду необхідних доказів за допомогою електронної комунікації, якщо йдеться про документи, зображення, відео- та аудіозаписи, щодо яких є фізична можливість передання каналами зв’язку як цифрові сигнали.

Використання системи “Електронний суд”, яку розуміємо як сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, перелік яких постійно поповнюються, дає змогу не тільки забезпечувати новий рівень реалізації принципу рівності, а й гарантувати дотримання у судовій практиці. Доступ до цієї системи мають контролювальні та наглядові органи, які забезпечують законність і обґрунтованість дій та рішень учасників судочинства щодо спорів про право.

У правовому житті науково-обґрунтоване застосування інформаційних технологій у сфері правосуддя у цивільних справах не є гаслом, ні елементом політичної кон’юнктури, ні екстреною необхідністю, що зумовлює невідкладне застосування заходів тимчасового характеру для подолання гострої кризової ситуації, а планомірної та послідовної діяльності з удосконалення системи правосуддя.

Поряд із вказаним принципом система “Електронний суд” безпосередньо впливає на реалізацію принципу доступності правосуддя. У Положенні про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи міститься пряма вказівка на досягнення високого рівня гласності та прозорості правосуддя, що є важливою умовою успішного розвитку судової реформи [5]. Розв’язання цього завдання дасть змогу досягти підвищення якості судової діяльності, зміцнить зв’язок судів із населенням, що підвищить рівень довіри до судової влади та одночасно забезпечить громадянам більшу доступність до засобів судового захисту. В умовах війни виникне своєрідна форма контролю суспільства над відправленням правосуддя.

Форми прояву принципу доступності до правосуддя можна знайти майже у всіх сферах приватних і публічних соціальних відносин. З цієї причини в науці цивільного процесуального

права дослідники прагнуть розкривати окремі сторони цього принципу, не претендуючи на виявлення та систематизацію всіх елементів. Це практично нездійсненне наукове завдання щодо її великих масштабів.

Один з аспектів принципу доступності полягає у створенні реальної можливості бути допущеним до процесуально-правового механізму з метою захисту порушеного або неправомірно оспорюваного права.

Найбільш істотною перешкодою, яка не може бути усунена лише процесуальними засобами, є віддаленість суб'єкта права та суду. Є ситуації, коли участь розгляду справи судом в іншому місті ставить суб'єкта права перед потребою додаткових матеріальних витрат, пов'язаних із проїздом до місця розгляду справи. Тут щодо реалізації принципу доступності годі говорити. Проведення судового засідання із застосуванням засобів відеоконференцз'язку дає змогу подолати зазначені обмеження завдяки онлайнпідключенню учасників судочинства щодо спору про право.

Іншою складовою частиною принципу доступності – рівності доступу суб'єктів права до системи правосуддя є інтерфейс програмного комплексу системи “Електронного суду” Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), сумісний з усіма пристроями, що підтримують використання мережі “Інтернет” [6, с. 392].

На практиці це означає, що кожен суб'єкт права, який має мінімальні навички користування мобільним пристроєм або персональним комп'ютером, має однакові можливості доступу до електронної системи звернення до суду із заявами, доступу до інформації про рух справи та призначених судових засідань, доступу до електронних каналів, що дозволяє надавати суду деякі види доказів: електронні документи з електронним підписом, відео- та аудіозаписи.

Під час збереження цілісності та дієвості процесуально-правового механізму захисту прав і охоронюваних законом інтересів система “Електронний суд” сприяє усуненню низки перешкод матеріального, організаційного та інформаційного характеру на шляху доступу до правосуддя, сприяючи більш ефективній діяльності учасників процесу щодо спору про право, використання найбільш раціональних, економічних засобів захисту права у суді [7]. У зв'язку з перерахованими тенденціями розвитку правосуддя та його принципів значній перебудові було піддано порядок розгляду цивільних справ у судах.

Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки передбачала заходи, спрямовані на створення електронного правосуддя, формування електронних справ, формування електронного архіву судової практики [8]. Однак досі доступність та ефективність правосуддя в Україні не перебувають на належному рівні.

Серед причин, що сприяють затягуванню процесу розгляду та вирішення цивільних справ, ускладнюють захист цивільних прав, треба назвати складність цивільної процесуальної форми, не пристосованої до здійснення електронного правосуддя, нерозвиненість системи електронного документообігу, брак єдиного законодавчого підходу до співвідношення принципів усності та писемності, незавершеність диференціації судочинства на традиційні та спрощені (документарні) види.

Аналіз наукової літератури, статей у засобах масової інформації дав змогу виявити практичні труднощі щодо розширення функціональних можливостей суддів і представників сторін, які зумовлені слабкою розробленістю програмних методів аналізу електронних документів та неготовністю до використання ІТ-технологій у юридичній діяльності.

Є досить актуальним завдання наукового аналізу правової регламентації та розв'язання практичних проблем електронного звернення до суду у цивільних справах, встановлення достовірності електронних документів, залучення до матеріалів справи, дослідження та оцінки електронних доказів, спрощеного розгляду справи, автоматизація процесу складання документів юридичного характеру та ін.

З 2017 року істотно змінився порядок звернення до суду із заявами, запереченнями, клопотаннями. Наразі суб'єкти права мають змогу використовувати електронну форму звернення

до загальних місцевих судів, яка передбачає можливість направлення до суду електронних документів з електронним підписом, електронних сканованих копій окремих видів доказів щодо спору про право.

Система “Електронний суд” поєднує обслуговування загальних місцевих судів. Можливість звернення до суду із заявою в електронній формі тягне дотримання обов’язкової умови – засвідчення документа, що подається, кваліфікованим електронним підписом заявника.

Цей різновид електронної пошти дає змогу безпомилково ідентифікувати особу, яка подала до суду електронний документ. Поводження з електронною заявою до загальних місцевих судів відбувається за допомогою створення особистого кабінету заявника, системи “Електронний суд” ЄСІТС, управління яким здійснює суб’єкт, що використовує право на звернення до суду [9]. Якщо звернення до суду відбувається через представника, особистий кабінет створюється від імені представника. У заявнику пропонується обрати форму звернення до суду, зареєструвати ідентифікаційні дані: прізвище, ім’я, по батькові фізичної особи; найменування та інші дані про юридичну особу.

Після реєстрації всіх потрібних відомостей, система дозволяє подати електронну заяву до суду, надіслати до суду електронну копію документів, що додаються до заяви. Відразу після завантаження документів у систему “Електронний суд” на електронну адресу заявника надходить повідомлення про те, що звернення прийняте та зареєстроване.

Після перевірки документів канцелярією суду заявнику надсилається повідомлення про прийняття заяви до провадження з реєстрацією моменту надходження, або про те, що звернення не може бути визнано таким, що надійде до суду. Існує законодавча заборона на звернення до суду через систему “Електронний суд”, якщо документи можуть містити державну таємницю та інші заборонені відомості.

У судовій практиці після введення новел про право подання електронного звернення до суду виявили проблеми: підтвердження достовірності документів; ідентифікація заявника; упереджене ставлення суддів до електронних доказів.

Якщо перші дві проблеми отримали вирішення за допомогою організаційно-правових засобів оптимізації цивільного судочинства, описаних вище, то остання проблема має бути подолана не лише на ментальному, а й на законодавчому рівні. Численні випадки помилкового розуміння процесуальної економії, внаслідок якого судді вважали більш зручним не приймати заяву, не підтверджену оригіналами документів, поставили Вищу раду правосуддя перед необхідністю дати відповідні роз’яснення в Положенні про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи – підсистема “Електронний суд”.

У рішенні зазначено, що документи, що додаються до звернення, яке подається до суду в електронному вигляді, підтверджують дотримання передбачених законом процесуальних умов подання звернення, подаються у вигляді електронних документів, засвідчених електронним підписом або кваліфікованим електронним підписом особи, яка подає документи.

Зазначені протиріччя у законодавчому регулюванні, офіційному тлумаченні та реальній правозастосовній практиці змусили законодавця переглянути підходи до порядку забезпечення осіб, які беруть участь у справі, необхідними документами.

Ще одним проявом принципів доступності правосуддя та процесуальної економії є проведення судових засідань за допомогою відеозв’язку. Правомочністю участі у судовому засіданні з використанням технічних засобів онлайн відеозв’язку наділено позивача, відповідача, заявника, треті особи та інші особи, які беруть участь у справі.

До зазначеної групи процесуальне законодавство відносить суб’єктів, які беруть участь у судовому розгляді справи – свідків, експертів, фахівців і перекладачів. Законодавчо закріпленою метою застосування онлайн відеозв’язку у судочинстві у цивільних справах є надання суб’єктам гарантованої можливості здійснювати права та обов’язки на окремій стадії цивільного процесу та на всіх стадіях, включно з етапами попереднього судового засідання, вирішення спору по суті

судом першої інстанції, вирішення процесуальних питань в окремих судових засіданнях, наприклад, питань, що стосуються перегляду судових постанов за нововиявленими обставинами, вирішення заяв осіб, які беруть участь у справі.

У законодавстві закріплено межі застосування технічних засобів онлайн відеозв'язку у цивільному судочинстві. Їх застосування виключено у закритому судовому засіданні, у зв'язку із забезпеченням правового режиму, який перешкоджає розголошенню обставин справи, що розглядається. Таке застереження свідчить про те, що законодавець усвідомлює два важливі аспекти застосування технічних засобів у цивільному судочинстві: по-перше, застосування технічних засобів онлайн відеозв'язку не гарантує, що обставини, які стали предметом судового розгляду, не стануть відомими невизначеному колу осіб, друге, застосування цих засобів можливе лише в тому разі, якщо немає правови та фактичних підстав обмеження принципу публічності цивільного судочинства. Нормами ЦПК України встановлено фактичні підстави застосування технічних засобів відеозв'язку у цивільному судочинстві [10].

Законодавець особливо вказує, що лише факт встановленої та підготовленої до застосування відповідно до всіх технічних умов системи онлайн відеозв'язку створює об'єктивні передумови реалізації прав учасників процесу на використання віддаленого доступу до судового засідання.

Норми регламентують можливість використання апаратури каналів онлайн відеозв'язку суду, що розглядає справу, та інших учасників процесу. Останні, через брак технічної можливості під'єднатися до відеоконференції суду, мають право скористатися засобами зв'язку судів за місцем проживання чи місцем перебування.

Аналогічне правило застосовується щодо учасників процесу, які перебувають у місцях тримання під вартою чи місцях позбавлення волі. Права суб'єктів цієї категорії реалізуються на основі повноважень адміністрації установи за наявності технічної можливості надання онлайн відеозв'язку. Права таких суб'єктів гарантується законодавчо встановленою вимогою письмової форми закріплення волевиявлення про участь у судовому засіданні через онлайн відеозв'язок. Зазначений документ направляється до суду, який розглядає справу. Правило письмової форми волевиявлення про участь у судовому засіданні через онлайн відеозв'язок застосовується щодо всіх інших учасників процесу.

Зазначена норма заснована на принципі диспозитивності, що характеризується самостійністю суб'єктів у розпорядженні процесуальними засобами. Це означає, що застосування онлайн відеозв'язку залежить від об'єктивної можливості використання у даному конкретному суді та від волевиявлення учасників процесу – осіб, які беруть участь у справі, їх представників, свідків, експертів, фахівців і перекладачів при заяві відповідного клопотання.

У всіх випадках суд приймає з цього питання окрему ухвалу. У протоколі судового засідання мають бути відображені всі відомості щодо проведення у формі відеоконференції. За неможливості нормального функціонування каналів зв'язку, що транслюють засідання суду у формі відеоконференції через перешкоди або припинення передання даних, судові засідання може бути відкладено до усунення перешкод.

Важливою проблемою електронного правосуддя є застосування доказів, отриманих з використанням інформаційних технологій як засобів процесуальної економії. У цивільній процесуальній науці та праві загальноприйнятим становищем є розуміння категорії “судові докази” як складового поняття, що охоплює відомості про факти та засоби доказу чи джерела доказів.

Зміст засобів доведення становлять способи закріплення відомостей про факти, що дають змогу достовірно судити про обставини, які можуть входити до судового розгляду. Усні пояснення осіб, що беруть участь у справі, можуть бути отримані за допомогою відеоконференцзв'язку через мережу “Інтернет”. Цей спосіб прямо передбачений ст. 99 Кодексу адміністративного судочинства України [10]. Відомості, що містяться в письмовій мові, можуть бути виражені паперовою, електронними документами, іншою формою.

Проблема допустимості електронних доказів набула чітких обрисів внаслідок прийняття Конвенції ООН “Про використання електронних повідомлень у міжнародних договорах”. Україна приєдналася та ратифікувала цю Конвенцію. Відповідно до п. “b” ст. 4 Конвенції, термін “електронне повідомлення”, яким обмінюються суб’єкти міжнародної економічної діяльності, визначався як будь-яке повідомлення, яке сторони передають за допомогою повідомлень даних [11].

Особливість електронного документа у тому, що він представляє цифровий запис, певну послідовність цифрових символів. Незважаючи на загальнодоступність програмних способів зміни змісту електронних документів, останні можуть розглядатися як засоби доказування. Основною умовою достовірності електронного документа є залучення невід’ємного атрибуту – електронного підпису.

Відповідно до Закону “Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги”, під категорією “електронний підпис” розуміється інформація в електронній формі, яка приєднана до іншої інформації в електронній формі або іншим способом пов’язана з такою інформацією, що використовується для визначення особи, яка підписує інформацію [12].

Законодавчо встановлені положення не залишили сумнівів у тому, що електронні докази є різновидом письмових доказів, що мають, виходячи з джерел походження, характерні ознаки і особливості. До них пред’являються спеціальні вимоги допустимості у цивільному процесі.

На практиці не завжди має чітке розуміння необхідності розмежування електронного документа, засвідченого електронним підписом, та різного роду електронних повідомлень. Якщо електронний документ, засвідчений електронним підписом і відповідає іншим законодавчо встановленим вимогам до форми та змісту, обов’язково породжує юридичні наслідки, наприклад, приводить у дію механізм судового розгляду та вирішення справи, то електронні повідомлення не завжди мають подібні властивості.

Вони мають вузьку сферу застосування, обмежену питаннями доведення у судочинстві, і підлягають оцінці судом разом з іншими обставинами справи. Відповідно до Закону “Про електронну комерцію”, під категорією “електронне повідомлення” розуміється інформація, передана або отримана користувачем інформаційно-комунікаційної мережі [13].

Законодавче визначення ґрунтується на можливості миттєвої передачі як головної властивості електронного повідомлення. Можна назвати низку сервісів, які передають дані через інтернет та є операторами електронних повідомлень. До таких сервісів належать електронна пошта, ресурси соціальних мереж. Відомості, передані подібними сервісами, можуть розглядатися як засоби доведення та становити предмет судового дослідження у процесі розгляду цивільних спорів. В аспекті належності до засобів доказування, правозастосовною практикою не проводиться розмежувань між електронними повідомленнями сервісів миттєвих повідомлень та електронною поштою. Для забезпечення надійності систем потрібне належне забезпечення інформаційної безпеки [14].

Поряд з електронними документами та електронними повідомленнями до засобів доказування належать інші відомості, що становлять зміст вебресурсів мережі “Інтернет”. Одним із способів залучення такого роду електронних доказів до матеріалів справи є безпосереднє дослідження судом відомостей, що відображаються вебресурсом на дисплеї персонального комп’ютера або іншого пристрою виведення інформації, з подальшим закріпленням отриманих даних про обставини справи, що розглядається, у протоколі судового засідання та на матеріальному носії у вигляді роздрукованого документа, на якому мають бути зафіксовані час, дата, ідентифікаційні дані сторін.

Одним із шляхів підвищення ефективності судового розгляду може стати інформатизація правосуддя на основі впровадження онлайн сервісів, які спрощують оформлення документів, необхідних для звернення до суду.

Перспективи розвитку онлайн сервісів бачимо у використанні штучних інтелектуальних систем з метою оцінки зібраних доказів, виведення відсоткових показників шмовірності позитивного вирішення справи залежно від наданих доказів [15]. Матеріальною основою алгоритму оцінки ймовірності позитивного вирішення справи є брак спору про право і високий рівень формалізації,

наприклад, наказного провадження, що дає змогу оцінити результат справи ще до судового розгляду на підставі наявних доказів.

Висновки. Розвиток ідеї процесуальної економії на сучасному етапі пов'язаний насамперед із загальноприйнятими стандартами справедливого правосуддя та з можливостями, що з'явилися з впровадженням у людську діяльність нових інформаційних і цифрових технологій. Сутнісна характеристика принципу полягає в тому, що він виконує системоутворювальну, інтегрувальну функцію, є орієнтиром для подальшого вдосконалення законодавства, забезпечує ефективність та доступність правосуддя у цивільних справах. У формальному аспекті принцип процесуальної економії проявляється як сукупність строго формалізованих правил, що виконують охоронну та регулятивну функції, та забезпечують захист порушеного права у розумний термін. Висока ефективність цивільного судочинства під час використання цифрових систем досягається за допомогою низки унікальних властивостей – миттєвого передання повідомлень, зокрема звернень до суду; відсутністю необхідності особистої присутності у залі судового засідання, якщо використовуються системи відеоконференцз'язку; простотою та широкою доступністю дистанційного звернення до суду із заявою про відновлення порушеного права; можливостями об'єктивного контролю над дотриманням процесуальної форми та інших аспектів судочинства у спорі про право, забезпечуючи дотримання принципів рівності громадян перед судом, доступності судового захисту, процесуальної економії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про доступу до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. № 3262-IV. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Закон України від 27.04.2021 р. № 1416-IX. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#Text>
3. Про організаційне забезпечення функціонування веб-порталу “Судова влада України”: Наказ Державної судової адміністрації України від 17.02.2014 № 30. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0030750-14#Text>
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%B2%D1%80#Text>
5. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 р. № 1845/0/15-21. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>
6. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. (2022). Інформаційне право України: навч. посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 416 с.
7. Підсистема “Електронний суд”. URL. <https://wiki-ccs.court.gov.ua/w/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D1>
8. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023: Указ Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>
9. Інструкція користувача Електронного кабінету ЄСІТІС. URL. <https://wikiccs.court.gov.ua/w/%D0%86%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%>
10. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15>
11. United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts (New York, 2005). URL. https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/conventions/electronic_communications
12. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2155-19>
13. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/675-19>

14. Yesimov S. & Borovikova V. (2023) Methodological foundations of information security research. *Social and Legal Studios*, 2023. No. 6 (1). P. 49–55.

15. Про затвердження завдань Національної програми інформатизації на 2022–2024 роки: Постанова Верховної Ради України від 08.07.2022 р. № 2360-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2360-IX#Text>

REFERENCES

1. **Pro dostupu do sudovykh 'rishen'**: Zakon Ukrainy vid 22.12.2005 r. No. 3262-IV. [On access to court decisions: Law of Ukraine dated December 22, 2005 No. 3262-IV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3262-15> [In Ukrainian].

2. **Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennya poetapnoho vprovadzhennya Yedynoyi sudovoyi informatsiyno-telekomunikatsiynoyi systemy**: Zakon Ukrainy vid 27.04.2021 r. No. 1416-IKH. [On making changes to some legislative acts of Ukraine to ensure the phased implementation of the Unified Judicial Information and Telecommunication System: Law of Ukraine dated 04.27.2021 No. 1416-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1416-20#Text> [In Ukrainian].

3. **Pro orhanizatsiynе zabezpechennya funktsionuvannya veb-portalu "Sudova vlada Ukrainy"**: Nakaz Derzhavnoyi sudovoyi administratsiyi Ukrainy vid 17.02.2014 No. 30. [On organizational support for the functioning of the "Judicial Authority of Ukraine" web portal: Order of the State Judicial Administration of Ukraine dated February 17, 2014 No. 30]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0030750-14#Text> [In Ukrainian].

4. **Konstytutsiya Ukrainy**: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. No. 254k/96-VR. [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996 No. 254k/96-VR]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%B2%D1%80#Text> [In Ukrainian].

5. **Pro zatverdzhennya Polozhennya pro poryadok funktsionuvannya okremykh pidsystem Yedynoyi sudovoyi informatsiyno-telekomunikatsiynoyi systemy**: Rishennya Vyshchoyi rady pravosuddya vid 17.08.2021 r. No. 1845/0/15-21. [On the approval of the Regulation on the procedure for the functioning of individual subsystems of the Unified Judicial Information and Telecommunication System: Decision of the High Council of Justice dated August 17, 2021 No. 1845/0/15-21]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> [In Ukrainian].

6. Kovaliv, M. V., Yesimov, S. S., Yarema, O. H. (2022) **Informatsiynе pravo Ukrainy**: navchal'nyy posibnyk. [Information law of Ukraine: study guide]. L'viv: L'vivs'kyy derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav. 416 p. [In Ukrainian].

7. Pidsystema "Elektronnyy sud". [Electronic court subsystem.] Retrieved from <https://wikiccs.court.gov.ua/w/%D0%9A%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D1> [In Ukrainian].

8. **Pro Stratehiyu rozvytku systemy pravosuddya ta konstytutsiynoho sudochynstva na 2021–2023**: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 11.06.2021 r. No. 231/2021. [On the Strategy for the Development of the Justice System and Constitutional Judiciary for 2021–2023: Decree of the President of Ukraine dated June 11, 2021 No. 231/2021]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> [In Ukrainian].

9. **Instruktsiya korystuvacha Elektronnoho kabinetu YESITIS**. [User is manual of the ECITIS]. Electronic Cabinet. Retrieved from <https://wikiccs.court.gov.ua/w/%D0%86%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0> [In Ukrainian].

10. **Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy**: Zakon Ukrainy vid 06.07.2005 r. No. 2747-IV. [Administrative Judicial Code of Ukraine: Law of Ukraine dated July 6, 2005 No. 2747-IV]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15> [In Ukrainian].

11. United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts (New York, 2005). Retrieved from https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/conventions/electronic_communications

12. **Pro elektronnu identyfikatsiyu ta elektronni dovirchi posluhy**: Zakon Ukrainy vid 05.10.2017 r. No. 2155-VIII. [On electronic identification and electronic trust services: Law of Ukraine dated October 5, 2017 No. 2155-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2155-19> [In Ukrainian].

13. **Pro elektronnu komertsiyu**: Zakon Ukrainy vid 03.09.2015 r. No. 675-VIII. [On electronic commerce: Law of Ukraine dated September 3, 2015 No. 675-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/675-19> [In Ukrainian].

14. Yesimov, S., & Borovikova, V. (2023) Methodological foundations of information security research. *Social and Legal Studios*, 6 (1). 49–55.

15. *Pro zatverdzhennya zavdan' Natsional'noyi prohramy informatyzatsiyi na 2022-2024 roky*: Postanova Verkhovnoyi Rady Ukrainy vid 08.07.2022 r. No. 2360-IKH. [On approving the tasks of the National Informatization Program for 2022-2024: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine dated 07.08.2022 No. 2360-IX]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2360-IX#Text> [In Ukrainian].

Дата надходження: 03.04.2024 р.

Mykhailo PARASYUK

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Associate Professor of the Civil Law and Procedure Department,
PhD in Law, Associate Professor
mykhailo.v.parasiuk@lpnu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8600-5264>

INFORMATIZATION OF CIVIL PROCEEDINGS AS A MEANS OF IMPLEMENTING THE PRINCIPLE OF PROCEDURAL ECONOMY

In the article, based on a complex system analysis, the informatization of civil proceedings is considered as a means of implementing the principle of procedural economy. The object of the study is public relations in the field of justice in legal disputes using information technologies, taking into account the needs of the civil process. The subject of the work was the norms of material and procedural legislation, judicial practice, scientific-legal doctrine, dedicated to the role of the principle of procedural economy. The methodological basis of the research was made up of general and special legal methods of knowledge: analysis, synthesis, structural-functional, normative-logical method. Effective functioning of the judicial system is one of the means of building a legal state and civil society. The main tasks of civil justice are the timely consideration of disputes between interested parties by the court within a reasonable period. This legal aspect is of particular importance. Practical implementation will contribute to the improvement of the quality of administration of justice and its effectiveness, which will discipline the court and participants in civil proceedings in the responsible performance of procedural rights and duties in order to comply with the civil procedural form provided for by law. Electronic justice in the civil process is a legally established procedural activity of the court regarding the administration of justice in subordinate cases, in which remote communication with the participants in the civil process and a document less form of data transfer are carried out using information technology. The principle of procedural economy in e-justice consists in the implementation of non-documentary mechanisms of interaction between the court and other subjects in judicial activity, which allow organizing interaction without direct contact in remote access of citizens using personal means of communication.

Key words: electronic court; electronic evidence; information and communication technologies; civil case; civil process.